HISTORISCHE KRING
NEDERHORST DEN BERG

DEC.1992 _ NR.9

PROVINCIE NOORD-HOLLAND GEMEENTE NEDERHORST DEN BERG

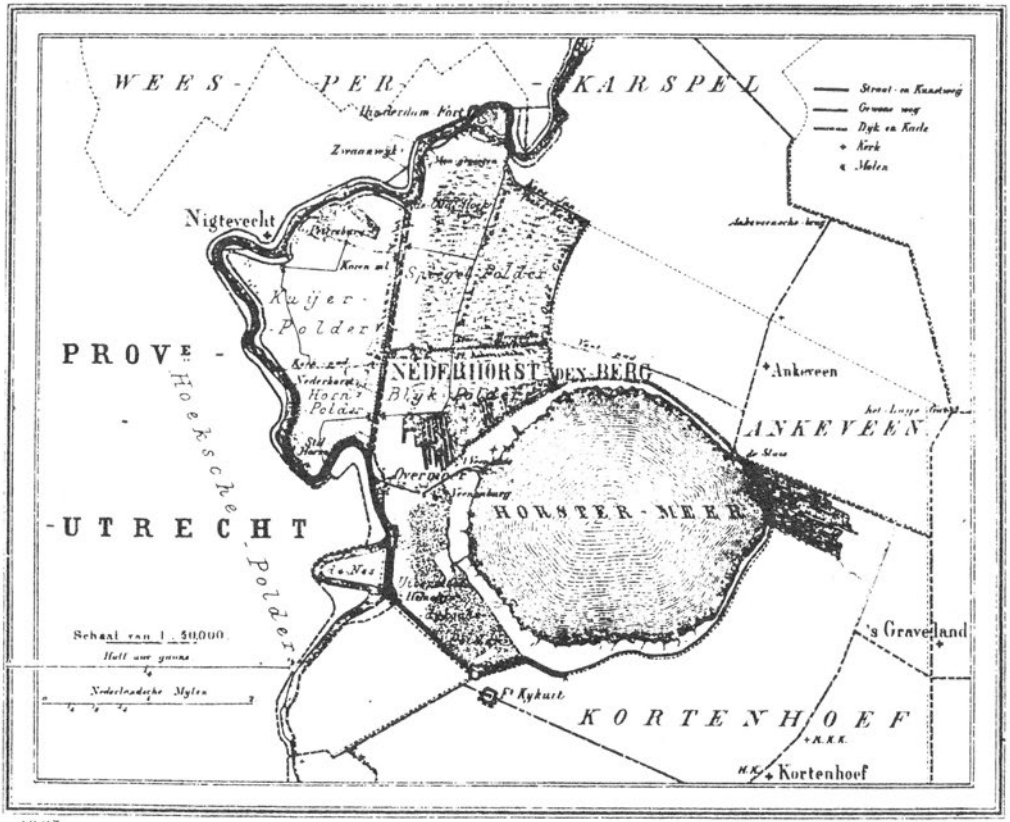

1867. 1460 Bunders 850 Inwoners. Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

HISTORISCHE KRING - NEDERHORST DEN BERG

BESTUUR

Voorzitter	J.E. Jansen Pieter de Hooghlaan 23 1394 GJ NdB, tel. 02945-4152
Secretaris	W.J. van Deutekom Uiterdijksehof 14 1394 JM NdB, tel. 02945-3343
Penningmeester	K. Scherpenhuijsen Overmeerseweg 76 1394 BE NdB, tel. 02945-1727
Alg.adjunct	G.W.C. Verheul Middenweg 24 1394 AK NdB, tel. 02945-1911
Leden	J.F.A. Baar Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 02945-4309

REDACTIE	G.J.M. Baar Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 02945-4368
	T. Griffioen Kuijerpad 6 1394 DA NdB, tel. 02945-4106
	J.F.A. Baar Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 02945-4309
tekstverwerking:	N.W.J. Breed

LIDMAATSCHAP	*f* 25,-- per jaar Bankrekeningnr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg girorek.nr.van de bank: 368387

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

HISTORISCHE KRING
NEDERHORST DEN BERG

Opgericht: januari 1988

Jaargang 2 - nummer 9 december 1992

INHOUD:

PAG: 218 - Mededelingen en berichten

PAG: 223 - Een bezoek aan "Vecht & Dijk"

PAG: 224 - Overpeinzing na een evenement

PAG: 225 - Zit de gang er in?
Dick van Wichen

PAG: 226 - Gesproken verleden (4)
Gerard Baar

PAG: 228 - Uit de kerkeraad (1)
J. Kloosterman-Dekker

PAG: 230 - Verslag van de bestrijding van de brand op kasteel "Nederhorst"
K. Scherpenhuijsen

MEDEDELINGEN & BERICHTEN

In de uitgave Historische Kring nov. 1992, nr. 8 (Themanummer van Blekerij tot Wasserij) zijn onjuiste gegevens vermeld.
In de bijdrage van Mevr. A. Schilder-Hageman "Van tuinman tot bleker" op pagina 184 moet onder "Stamboom Hageman" nr. 7 staan:
ANTONIA HAGEMAN; geboren te Nederhorst den Berg op 23 maart 1923 en gehuwd op 3 juli 1947 met Hermanus Wilhelmus Antonius Schilder, geboren te Weesp op 25 aug. 1917 te Weesp, zijn beroep machinist.
Tevens: pag. 184, nr. 1 Rooxel i.p.v. Rooseel.

****

Heeft u uw contributie over 1992 al betaald? Over 1993 mag ook al (zie gironummer penningmeester titelpagina binnenzijde).

****

Exemplaren van het themanummer "Van Blekerij tot Wasindustrie" zijn, à ƒ 2,50, te verkrijgen bij K. Scherpenhuijsen, Overmeerseweg 76.

****

Graag zouden we in het bezit komen van enkele archiefbakken (minimaal A 4-formaat) voor het opbergen van het fotomateriaal. Ook een diaprojektor (in goede staat) is welkom.

****

"Ontdekkingsreis naar het verleden": basiskennis methodiek van historisch onderzoek.
Heeft u wel eens het plan gehad om de geschiedenis van uw school uit te pluizen, of van de kerk, de straat waarin u woont, of misschien wel van het hele dorp? Wilt u te weten komen hoe onze voorouders leefden, waar zij werkten of wat ze op school leerden? Maar schrok u terug omdat u niet weet waar u moet beginnen? Dan is deze cursus voor u bestemd.

Centrale onderwerpen die in de cursus aan de orde komen, zijn: hoe moet men een historisch onderzoek aanpakken en waar bevindt zich de informatie die kan leiden tot een antwoord op bovengenoemde vragen.

De cursus omvat een inleiding tot het zelfstandig verrichten van onderzoek op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis. De nadruk zal liggen op de methode en systematiek van historisch onderzoek. Aan de orde komen: het formuleren van een vraagstelling, het maken van een onderzoeksopzet, het zoeken naar bestaande literatuur en archiefmateriaal, het omgaan met bibliotheken en archieven, het gebruik van andere bronnen en het verzamelen van onderzoeksgegevens. Tenslotte zal in het kort het verwerken van de gegevens tot een werkstuk worden behandeld.
De cursus zal worden gegeven door Katja Bossaers, provinciaal consulent geschiedbeoefening. Bij de cursus hoort een syllabus.

Cursus over de methodiek van het historisch onderzoek.
Het opzetten van historisch onderzoek.

DOCENT:	Drs. K.W.J.M. Bossaers
PLAATS:	Ruimte Historische Kring Weesp, in het Fort aan de Ossenmarkt
TIJDSTIP:	Eerste avond: 6 januari 1993, 19.30 uur
AANTAL LESSEN:	8
KOSTEN:	ƒ 100,--, inclusief lesmateriaal
OPGEVEN:	Secr. Historische Kring Weesp J.A. Fijnvandraatlaan 9 1381 ES Weesp tel. 12437 en 11261

****

Geschonken aan de Historische Kring;
- een diascherm: E. te Kloese-Baas, Hilversum.
- een film op video van Vecht en Dijk (± 1970): Ton Hageman.
- een videoopname van de tentoonstelling "40 jaar zandwinning": Jan van Hemert.

****

In het kader van de expositie van "Blekerij tot Wasindustrie" heeft Jan van Hemert een film opgenomen over de stand van zaken in de wasindustrie anno 1992. Het is een mooi document geworden.

****

OPSPORING VERZOCHT.

De foto van het groepje kinderen op de oprijlaan van het kasteel heeft geen reacties op-geleverd.
Misschien lukt het bij de foto van dit nummer wel. Wie zijn deze stoere mannen voor de herberg in Overmeer? Reacties bij Ruud Verkaik of Jan Baar.

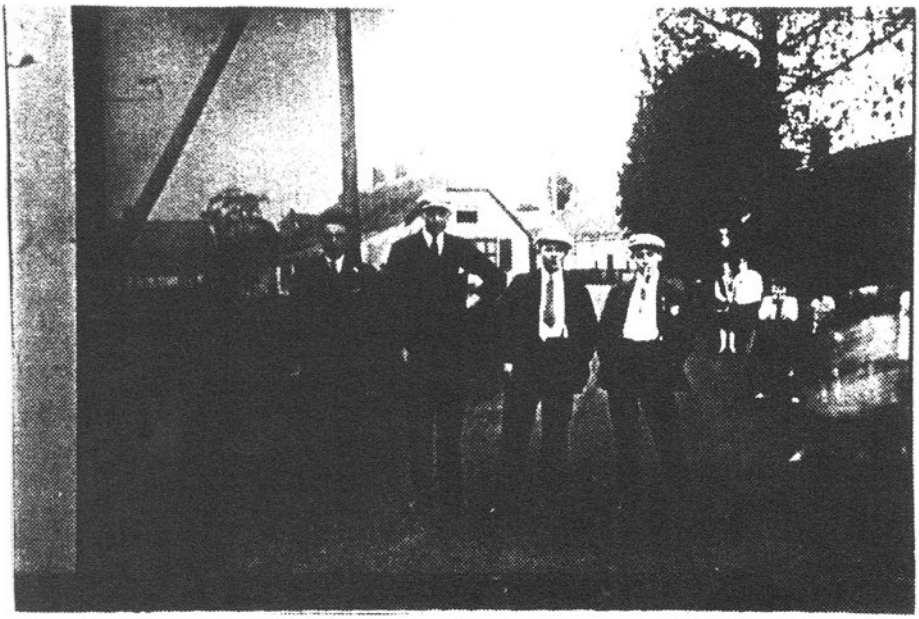

REACTIE op "Ja, die Brug..."
(HK sept. 1992, nr. 7).

Aan de tekstinterpretatie van de heer Verheul zou ik graag iets willen toevoegen.
In de interpretatie wordt opgemerkt dat een tuinder zijn brief, gericht aan een Jonkvrouwe, begint met: "Mevrouw", terwijl autoriteiten in die tijd hun brief zouden aanheffen met: "Hoog WelEdel geboren Vrouwe". Dit hoeft niet zo opmerkelijk te zijn als men bedenkt dat Mevrouw, afgeleid van Mijnvrouwe, reeds vanaf het Middelnederlands een titel en een correcte aanspreekvorm is voor een landsvrouwe; een adelijk of aanzienlijk persoon. Ook verder in de brief spreekt Broeksmit de jonkvrouwe correct aan met "Ued", dat Uwe Edele betekent.

Verder geeft Verheul in zijn bijdrage als mogelijke interpretatie voor het in de brief vermelde "plansoen" het begrip pensioen.Dit lijkt mij niet aannemelijk. Juister lijkt mij de interpretatie: plantsoen. Dit om een taalkundige verklaring en ook verklaard aan de hand van de context. Van Dale geeft voor het lemma "plantsoen":
"(veroud.) tak van een boom, die men in de grond steekt om hem wortel te doen schieten en tot een boom te doen opgroeien".
Deze betekenis komt voort uit het Middelnederlands (en die weer uit het Frans) waar plantsoen betekent: poot of stek.
Dat "plansoen" in plaats van plantsoen geschreven is, behoeft geen tegenargument te zijn.
In 1843 bestond er (nog) geen officiële spelling zoals wij die heden ten dage kennen (het eerste voorstel hiertoe kwam van De Vries en Te Winkel in 1894).
Toen schreef men voornamelijk nog wat men hoorde. En dat was: plansoen (overigens een correcte uitspraak). Iets dergelijks doen we met woorden als postzegel of nachtkastje, waarbij de "t" ook niet wordt uitgesproken, maar sinds de officiële spelling wel wordt geschreven.
Een argument uit de context vóór de interpretatie plantsoen, met de genoemde betekenis, is de volgende: Broeksmit is tuinder, dus zijn bericht over een poot, tak of stek ligt binnen

de tekstverwachtingen. Althans, is aannemelijker dan pensioen als men daarbij bedenkt (en lezen kan) dat Broeksmit pas dertig jaar oud is; wellicht nog iets te jong voor een pensioen. Dat hij direct na zijn mededeling over "plansoen" de jonkvrouwe haar attentie (en hulp?) vraagt voor Van Kuilen waar het "armoedig maar dog knap" is, hoeft geen reden te zijn voor de opvatting dat "plansoen" iets met geld te maken moet hebben. Broeksmits stijl is immers die van iemand die spreektaal schrijft: van de hak op de tak.

J. Slor

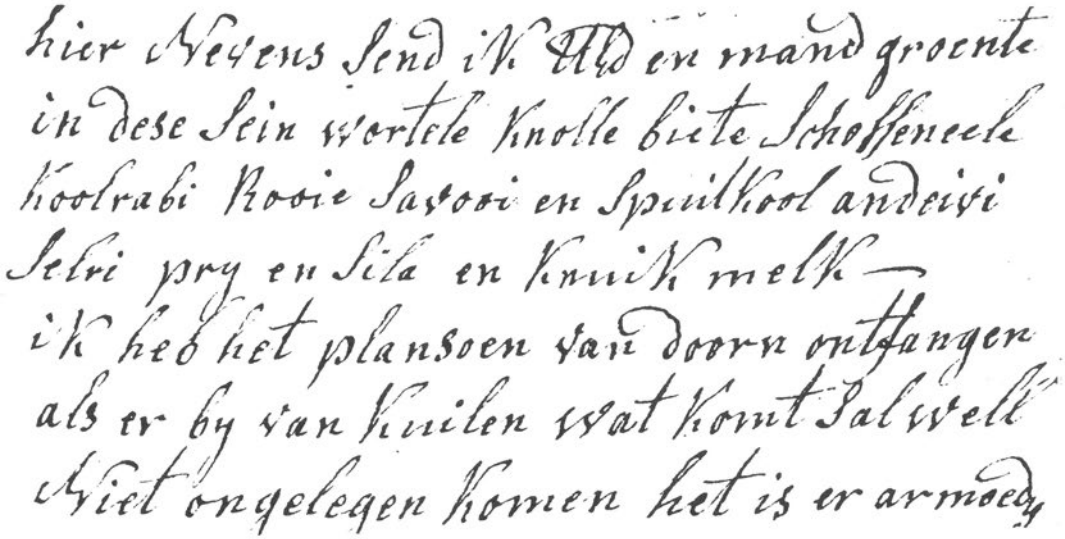

****

Kopij voor het volgend nummer graag vóór 1 februari 1993, inleveren bij de redactie.

****

EEN BEZOEK AAN "VECHT & DIJK"

Donderdagavond, 29 oktober jl. , waren de leden van de Historische Kring te gast bij de familie Hageman, eigenaren van Wasserijbedrijf "Vecht en Dijk" aan de Dammerweg.

Hoewel door het bestuur van onze Kring met enige schroom was gevraagd naar de mogelijkheid van een rondleiding in het bedrijf, bleek uit de ontvangst die onze leden te beurt viel, dat zij hartelijk welkom waren. Na de begroeting met koffie en cake in de kantine, gaf de heer Chr. Hageman uitvoerig uitleg omtrent de gang van zaken rond het reinigingsproces. Dat daar het één en ander bij komt kijken werd ons al gauw duidelijk. De wasserij, die reeds sinds 1869 bestaat, is wél met zijn tijd meegegaan. Géén wastobbes, boenders, wasplanken en -borden, maar grote machines met automatische vulling.

Ook geen legertje vrouwen meer die gewapend met een heet stijkijzer achter de strijkplank staan, maar ingenieuze apparaten waar het goed aan de éne kant nat wordt in gestopt en aan de andere kant gestreken en gevouwen wordt afgeleverd.

Speciaal voor de bezoekers waren al die machines volledig in bedrijf gesteld. Het was zeer indrukwekkend!

Na de rondleiding konden de belangstellenden, zo'n 30-tal, alles wat ze gezien en gehoord hadden nogmaals via een bedrijfsvideofilm op hun gemak bekijken.

Het was een leerzame, zeer interessante avond, waarvoor leden en bestuur van de Historische Kring de familie Hageman heel hartelijk bedankten.

=O=O=O=O=O=O=O=O=

OVERPEINZING. . .

NA EEN EVENEMENT.

Gé Verheul

Het moet toch wel een bijzonder dorp zijn, dat Nederhorst van ons, waar nu voor de tweede keer een kleine groep enthousiastelingen er in slaagt een evenement op te zetten dat klinkt als een klok. Of als een STOOMFLUIT!

Zeker, "Van Blekerij tot Wasindustrie" kon alleen maar zo'n groot succes worden door de intensieve medewerking van vele Bergers. Maar toch! Waar zou je in zo korte tijd een zo voortreffelijke videopresentatie van de grond krijgen? Hoe krijg je oude blekers zover dat ze uitvoerig hun jeugdherinneringen op de band laten vastleggen? Waar kunnen door amateurs oude foto's op zo professionele manier worden geinventariseerd en beschreven?
Bovenal, waar vind je een ploeg die er in slaagt een complete uitstalling te maken van een oude blekerij met alle gereedschappen en werktuigen?

Terecht stond er in het gastenboek: "Prima georganiseerd en gedocumenteerd".

Voor de organisatoren moet het een geweldige voldoening zijn geweest dat honderden Bergers, oud-Bergers en nieuw-Bergers de tocht naar het Parochiehuis hebben ondernomen om nog eens kennis te nemen van een stukje oude dorpsgeschiedenis.

De Historische Kring, nog maar net vier jaar jong, kan aangemoedigd door de inzet van de leden en de belangstelling van het publiek, weer nieuwe plannen gaan maken.

JA, EEN BIJZONDER DORP IS HET!!

ZIT DE GANG ER IN??

Dick van Wichen

Vandaag, 17 oktober 1992, is het precies 5 jaar geleden dat Fons en Tineke de Beer mij belden. Het leek hen verstandig om contact met de gemeente op te nemen, alwaar ik toen nog mijn dagelijks brood verdiende.
Ze meldden een put vlak naast hun woning aan het Kuijerpad. Onder aan de voet van de enige echte Berg in ons dorp.
Nader onderzoek gaf aan dat dit toch wel een hele bijzondere put was. Deze put is opgebouwd uit handvormstenen uit de periode 1500-1600.

Enthousiasme niet te kort!
Het bloed spoot met grote snelheid door mijn aderen. Nachten wakker liggen, woelen..... zou het nou toch waar zijn....?
Tekeningen maken, waterpassen, overleg, onderzoek in de archieven, graven, graven en nog eens graven.
Want wat is het geval?
Sedert jaren doen verhalen de ronde dat vanuit de Kerk of het Kasteel een ondergrondse vluchtgang zou bestaan naar de plek waar nu de woning De Uitvlucht aan de Voorstraat staat.
Wanneer we de plattegrond van onze dorpskern bekijken en een verbindingslijn trekken van het Kasteel naar de Uitvlucht dan vallen drie dingen op:
1. Van het Kasteel naar de Uitvlucht is één rechte lijn;
2. Op deze lijn bevindt zich niet alleen deze put maar ook een aantal andere putten welke zich achter de woningen aan de Voorstraat bevinden en
3. De Willibrord kerk ligt ook op deze lijn.

Het idee dat er een gang ligt en dat de gevonden putten geen waterputten maar toegangsputten naar deze "vluchtgang" zijn, wordt hierdoor versterkt.

De nu inmiddels verstreken 5 jaren ná de melddatum heb ik benut om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen om zodoende een sluitend geheel op te bouwen.
Echter de toekomst zal moeten leren of deze gang er nu werkelijk is.
Wel is één van de mooiste gevolgen van deze putontdekking: de oprichting van de Historische Kring!

GESPROKEN VERLEDEN (4)

Gerard Baar

Zomaar een dagje in het prille begin van de 20e eeuw. Het is 6 uur in de ochtend en de zon begint boven Ankeveen uit te stijgen. Door het getjilp en getwiet van de kleine zangvogel - tjes heen roept de koekoek, en zijn geluid draagt ver in de niet door autogeraas verstoorde stilte. Af en toe klinkt het geratel van de ijzeren banden van een paard en wagen en uit de schoorstenen van de wasserijen komt de eerste rook. Dirk Hoetmer is met zijn vader per roeiboot onderweg van de Googh naar de Vechtdijk om de gevangen vis van de week ervoor naar de opkoper te brengen.
Deze ligt met zijn grote boot te wachten en zo gauw ze aankomen wordt de zeelt en brasem over de dijk heen aan boord gebracht en gewogen. Ook paling verwisselt van eigenaar en na het afrekenen gaat ieder zijns weegs.

Ondertussen molken de boeren met de hand hun koeien op het land en langzaam vulden de melkbussen zich met de door een zeef gegoten melk. Bij iedere opnieuw te vullen emmer konden ze de hoge tonen van de eerste stralen melk die op de bodem van de zinken emmer uiteen spatten horen. Naar gelang het aantal koeien kon dat uren duren. Vooral bij de boeren die hun vee op akkers hadden lopen. Alles ging per vlet. Een geteerde platbodem, die met de voorkant het riet in werd gevaren zodat men overal aan land kon.

Op dat tijdstip verlaat Frans Stijvers, met jongmaatje, zijn schilderswerkplaats en de 4 handen houden allerlei potten vast, die ze vandaag moeten gebruiken op het karwei bij warmoezenier Welle op het Eiland.

Prompt als ze bij de brug aankomen (die niet ver van zijn gedoetje af ligt) gaat deze natuurlijk weer open. De spulletjes worden neergezet en over de leuning van het hek hangend kijken ze naar de boot die passeert, terwijl baas Stijvers zijn eerste pruim in het water spuugt. Om de brug weer te sluiten loopt de voorganger van onze laatste brugwachter (Jan Pouw) aan

de zijkant tegen de geopende brug op met behulp van op het brugdek gespijkerde latjes. Het gevaarte was zo gekonstrueerd dat het gewicht van een mensenlichaam hem kon laten zakken. Dat liep als een veertje. Trouwens, het ophalen van de brug ging met behulp van een touw. Eerst werd de handle op het midden van de brug omhooggeduwd zodat de 2 delen van de ophaalbrug los van elkaar kwamen. Dan zwieberde het al lekker als de allerlaatste voorbijganger toch nog even gauw aan de andere kant wilde komen. De kroon spande een jonge winkeliersknecht die in de nadagen van de mogelijkheid tot het ophalen van de brug in zijn wilde jaren zat. Ik zie het nog voor me,

De delen van de brug toonden al een angstwekkende kloof toen hij als een bezetene aan kwam fietsen. Onder de uitroep van "Ho, ho, ho, ik moet er nog over", reed hij onvervaard tegen het al schuine brugdek op, wipte behendig zijn zware fiets omhoog en landde sierlijk op het andere gedeelte van de brug, dat hij natuurlijk met een noodgang verliet, terwijl hem enige verwensingen werden nageroepen door degenen die met het op en weer neergaan van de brug te maken hadden. Vanuit mijn heden gezien natuurlijk terecht. Er had van alles kunnen gebeuren. Maar als 8 à 9 jarige vond je dat prachtig. En wat later eerlijk gezegd ook nog!

A propos. De brug was dicht en de wachtenden konden huns weegs weer gaan. Iedereen mompelde: Môge, môge, hetgeen in onze nu verstedelijkte omgeving een gebed zonder end is geworden en dat heeft in de meeste gevallen geresulteerd in een stuurs stilzwijgen aan het stuur van steeds mooier en sneller wordende auto's, die met wat filepech nog langzamerrijden dan de eerste de beste sjees van mijn grootvader in de 20—er jaren. En dan de onderweg opgedane frustaties maar botvieren op het als snelweg ogende wegennet van ons moderne dorp.

Toen was het allemaal wat lokaler, want terwijl de noodgedwongen voetgangers van die ochtend de slagerij van Martens voorbijliepen, klonk het laatste gegil van het te eten vlees voor de komende week. Blikjes praten niet.

Al pratend of zwijgend lopen de schilders door de Brugstraat, de Kerkstraat en buigen langs het kerkje op de heuvel de Torenweg op richting Vecht, waar ze linksaf richting tegenwoordig "Camping Vechtoever" gaan, om op de plaats waar nu 2 mooie nieuwe vrijstaande woningen staan te gaan werken.

Aan de tand des tijds valt niet te tornen!

(wordt vervolgd)

UIT DE KERKERAAD. (1)

J. Kloosterman-Dekker

Op 1 mei 1801 treedt dominee Henricus Rappardus af als predikant van Nederhorst na deze hervormde gemeente 47 jaar gediend te hebben. De redenen voor zijn vertrek zijn z'n hoge leeftijd en "het smartelijk verlies zijner Waardige Huisvrouw". Zijn vrouw, Cornelia van Geffen, overleed namelijk op 22 maart 1800. Het echtpaar was toen bijna veertig jaar getrouwd. Het ontslag wordt hem door de kerkeraad verleend: "schoon niet zonder gevoelige aandoening en een hartelijk leedwezen".

Meteen wordt Rappardus gevraagd om lid van de kerkeraad te willen blijven en te assisteren met raad en daad, zolang zijn vermogens dat toelaten. In de kerkeraadshandelingen zien we dan ook dat de emerituspredikant als voorzitter en scriba zijn handtekening plaatst onder de notulen alsof er niets veranderd is. Dat is misschien de reden van J. Krol in zijn boek De geschiedenis van Nederhorst den Berg de opvolger van Rappardus niet noemt.

Deze wordt gekozen uit een z.g. grote nominatie, bestaande uit 14 proponenten (kandidaten). Eén van hen wordt zelfs als doctor betiteld. Uit deze voordracht wordt een achttal geformeerd, namelijk de heren Ruijs, Prillevitz, Tarrat, Dagevos, Leus, Van der Leeuw, Pieterson en Rombacht. Er komt nog een nummer 9 in aanmerking maar deze wordt uitgeloot. Uit deze acht kandidaten wordt een viertal gekozen dat nóg eens moet preken voor de gemeente. Allen op zondag 12 juli 1801, de volgorde wordt door loting beslist: twee moeten er 's morgens en twee 's middags preken. Een zware dag dus voor de kerkgangers. De kandidaatstelling verliep klaarblijkelijk in goede orde want het kerkeraadsverslag meldt dat "deeze Vergadering met nederige dankerkentenisse aan Gode, vredelievend is gescheiden".

Met een "aandoenlijk en nadrukkelijk" gebed opent H. Rappardus de kerkeraadsvergadering op 15 juli 1801 waarin met meerderheid van stemmen Jan Daniel Ruijs, proponent te Amsterdam, als

predikant van Nederhorst den Berg wordt benoemd. De beroepbrief wordt opgesteld en overhandigd aan de koster/schoolmeester, die de heer Ruijs hiervan in kennis zal stellen. Na nog een examen afgelegd te hebben bij ds. Johannes Laan te Zeist wordt dominee Ruijs op 6 september bevestigd door dezelfde Laan met de bijbelwoorden uit 1 Tim. 4:16. Waarop Ruijs 's-middags zijn intrede doet met een preek over Rom. 1:16.

Hij werkt 5 jaar in Nederhorst den Berg met al die tijd emeritus-predikant Rappardus als voorzitter en raadgever van de kerkeraad. Op 18 maart 1806 nam "onzen lieven en getrouwen Herder en Leeraar, den eerwaardigen, Godzaligen en veelgeachte Heer Jan Daniel Ruijs" een beroep aan naar de "aanzienlijke en meer voordelige" gemeente Ilpendam.

De benoeming van zijn opvolger is een verhaal apart. Na vóór-preken wordt een viertal proponenten genomineerd. Uiteindelijk blijven er twee kandidaten over waaruit een keus moet worden gemaakt.

> "En vervolgens wordt bepaald om door middel van Lot en tussenkomst van de Goddelijke Voorzienigheid te ontwaren wie van de beide Heeren, Dorper en Gouverneur, de keuze des Alderhoogste zoude wegdragen, en is tot gewoon Herder en Leeraar deezer Plaatse uit twee daartoe gemaakte briefjes door een onnosel Kind van eenen nabij wonende Coenraad Kalf getrokken Egbert Martinus Dorper".

Ds. Dorper blijft tot zijn emeritaat in 1816 werkzaam als predikant van de hervormde gemeente.

oooooooooo

VERSLAG VAN DE BESTRIJDING VAN DE BRAND OP KASTEEL "NEDERHORST"

K. Scherpenhuijsen *)

Op 10 januari 1971 brak er brand uit op kasteel "Nederhorst". Over de oorzaak en de plaats waar de brand is ontstaan is weinig bekend. Er bestaat geen zekerheid of de brand is uitgebroken op de verdieping of op de zolder van het kasteel.
Om ongeveer 13.20 uur ontdekten inwoners van Nederhorst den Berg, door de bomen van het bos rond het kasteel, een zware rookontwikkeling.

Situering.

Het kasteel ligt ten zuiden van het oude dorp Nederhorst den Berg en is via twee smalle toegangswegen van ± 150 meter lang te bereiken. Eén weg vanuit het noorden door het dorp en één weg vanuit het oosten vanaf de Overmeerseweg.
Het kasteel is omgeven door een slotgracht, een brug aan de voorzijde van het slotplein geeft toegang tot de hoofdingang.
Het kasteel, waarbinnen zich de klokkenverzameling van de kasteelheer en een filmstudio bevinden, bestaat uit een souterrain, parterre, verdieping en een zolder. De parterre en de verdieping zijn door midden gedeeld door een recht boven elkaar gelegen gang, van drie meter breed, die van de voorgevel naar de achtergevel doorloopt.
De trap naar de verdieping bevond zich halverwege de benedengang. De over de gehele verdieping lopende zolder was alleen te bereiken via een open trap die zich in een zijvertrek aan de bovengang bevond. Op de zolder bevond zich geen enkele scheidingswand deze werd gebruikt als bergruimte voor meubilair en opslag voor andere materialen.

Bluswatervoorziening.

De bluswatervoorziening bij het kasteel is goed.
Door middel van een pomp in de slotgracht rondom het kasteel wordt het water, boven het polderpeil, op hoogte gehouden.

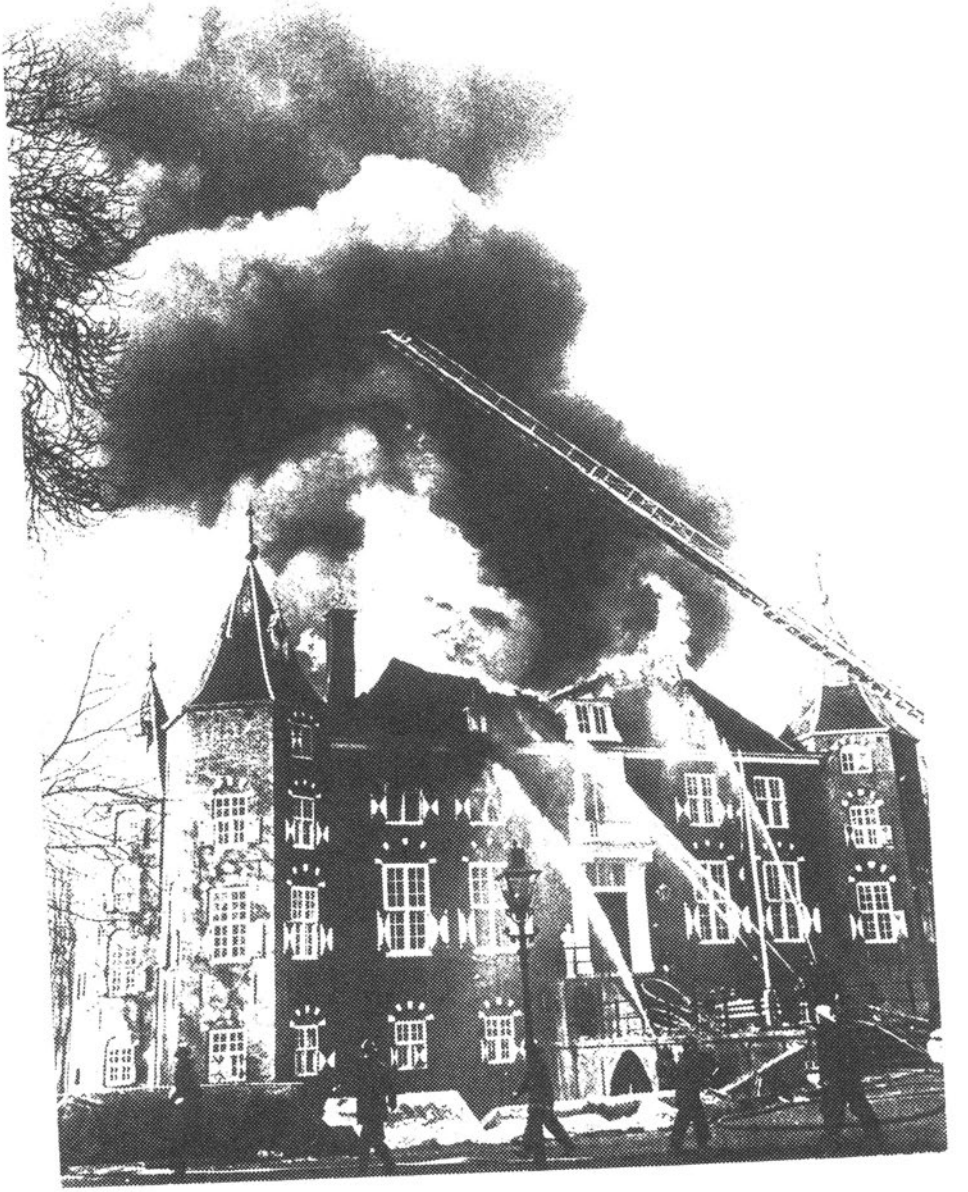

In de slotgracht is gedurende lange tijd voldoende water aanwezig voor een autospuit LD groot vermogen.
Op 60 meter ten zuiden van het kasteel loopt een singel van 10 meter breed. Deze singel is alleen bereikbaar voor een motorspuit en kan dan voldoende water afleveren.
Op 200 meter afstand loopt langs de openbare weg een waterleidingbuis met een diameter van 200 mm. Bij de ingang van de oprijlaan van het kasteel is deze waterleidingbuis voorzien van een brandkraan.
Aan de oostzijde van het kasteel liggen op ± 200 meter de plassen, die op twee plaatsen tegenover het kasteel goed toegankelijk zijn voor alle soorten blusvoertuigen.

Brandbestrijding.

Onder de inwoners van Nederhorst den Berg die de brand op het kasteel ontdekten bevonden zich ook leden van de vrijwillige brandweer. Deze leden spoedden zich direct naar de kazerne. Na enkele minuten werd middels de sirenes in de gemeente brandalarm gegeven.
De omvang van de brand was nog onbekend, maar vanwege het monumentale gebouw en de kostbare inhoud, liet de commandant (K. Scherpenhuijsen)* bij zijn aankomst in de kazerne direct groot alarm geven en de hulpverlening inroepen van de brandweer Weesp.
Buiten de normale afspraak voor hulpverlening (een autospuit LD groot vermogen en een autoladder) werd tevens om de motorspuit verzocht. Met deze motorspuit kon de singel aan de zuidzijde bereikt worden.
Bij aankomst van de brandweer van Nederhorst den Berg bij het kasteel sloegen uit de ramen van de verdieping aan de linkervoorzijde (de z.g. klokkenkamers) de vlammen naar buiten. Uit de kap trokken zware rookwolken omhoog.

*) toenmalig commandant van de Bergse brandweer

Bij een vluchtige verkenning bleek, ondanks een in brand staande kast op het bordes, de gang op de verdieping nog bereikbaar te zijn. De kamers aan de linkervoorzijde op de verdieping en de trap naar de zolder stonden reeds geheel in brand, waardoor de zolder niet meer te bereiken was.
Door de bemanning van de autospuit LD groot vermogen van Nederhorst den Berg werd op de slotgracht vóór het kasteel afgelegd. Er werden vier stralen en een waterkanon ingezet. Twee stralen via het trappenhuis op de verdieping, één straal op de begane grond in de linkervoorkamer, waar de verdiepingsvloer reeds doorbrandde, één straal via de ladder op het balkon van de bovengang en het waterkanon vanaf de toegangsbrug in de ramen van de voorste klokkenkamer.
De binnenaanval op de verdieping kwam al gauw in moeilijkheden omdat het houten wandgedeelte van de trapopgang begon te branden. Om de terugweg voor de brandweerlieden te verzekeren moest één van de twee stralen worden teruggetrokken.

De brandweer van Weesp was inmiddels met een autospuit LD groot vermogen en een autoladder in het dorp gearriveerd. De gevraagde motorspuit was echter niet aanwezig omdat het verzoek daartoe niet goed was doorgegeven. Alleen het verzoek om hulpverlening en de autoladder was binnengekomen. Gelukkig liet de commandant van Weesp direct het materiaal volgens lopende afspraak uitrukken, zodat in ieder geval de autospuit LD groot vermogen aanwezig was.

Bij aankomst van de brandweer van Weesp begonnen echter ook de moeilijkheden. De toegangswegen naar het kasteel werden geblokkeerd door geparkeerde auto's van belangstellenden en nieuwsgierigen. Hierdoor ontstond veel vertraging om het kasteel te bereiken. Na veel moeite kon de autoladder voor het kasteel worden opgesteld waarna de torenstraal op de ladder kon worden ingezet door de autospuit LD groot vermogen van Nederhorst den Berg. Echter voor de autospuit LD groot vermogen van Weesp was de brandkraan vóór de oprijlaan niet meer te bereiken

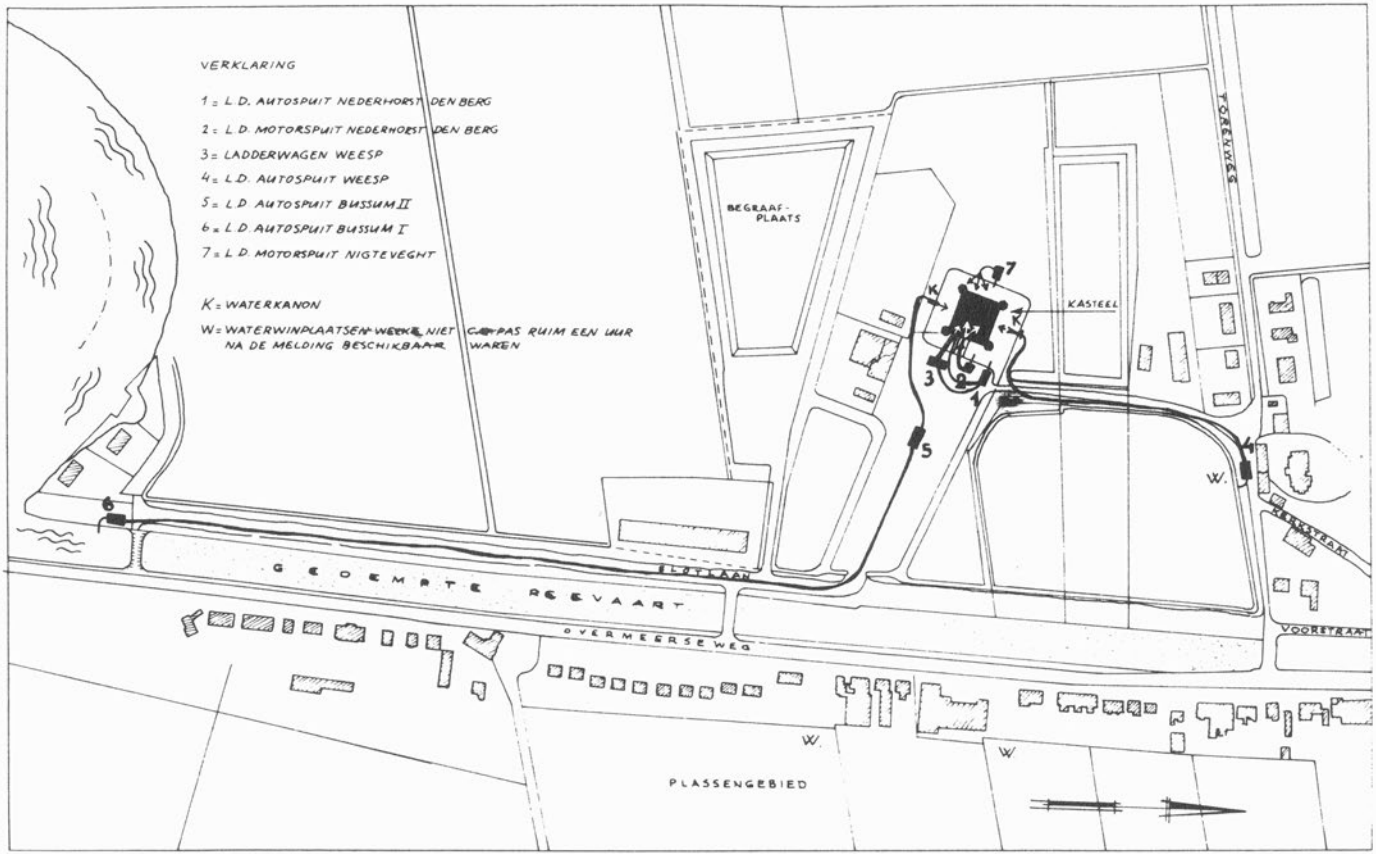
VERKLARING
1 = L.D. AUTOSPUIT NEDERHORST DEN BERG
2 = L.D. MOTORSPUIT NEDERHORST DEN BERG
3 = LADDERWAGEN WEESP
4 = L.D. AUTOSPUIT WEESP
5 = L.D. AUTOSPUIT BUSSUM II
6 = L.D. AUTOSPUIT BUSSUM I
7 = L.D. MOTORSPUIT NIGTEVEGHT
K = WATERKANON
W = WATERWINPLAATSEN WELKE NIET C.A. PAS RUIM EEN UUR NA DE MELDING BESCHIKBAAR WAREN
BEGRAAF-PLAATS
KASTEEL
TORENWEG
GEOEMPTE REEVAART
ELOTLAAN
OVERMEERSEWEG
VOORSTRAAT
PLASSENGEBIED
W.
K
1
2
3
4
5
6
7

omdat ook daar de toegang tot de brandkraan door geparkeerde wagens geblokkeerd was. De autospuit moest nu worden opgesteld op een grotere afstand van het kasteel, wat ten koste ging van een voldoende waterdruk voor het voeden van een waterkanon.

Inmiddels moest de binnenaanval worden gestaakt. De vloeren van de zolder én de verdieping brandden door en de daarop staande zware voorwerpen vielen naar beneden. Het daar aanwezige brandweerpersoneel liep gevaar verpletterd te worden.
De kap was op dat moment nog niet doorgebrand en er kon weinig gedaan worden. Alleen het waterkanon van de autoladder kwam tot zijn recht.

Na een ingesteld onderzoek bleek dat de autospuit van Weesp niet meer verplaatst kon worden naar de plassen tegenover het kasteel, omdat de Overmeerseweg geheel geblokkeerd was door geparkeerde auto's.

Hierop riep de commandant van Nederhorst den Berg de brandweer van Bussum op voor hulpverlening, door 2 autospuiten LD groot vermogen, om in aanjaagverband af te leggen vanaf de Vecht, aan de zuidzijde van het dorp. De afstand daar naar toe bedraagt echter ± 900 meter.

Ondanks grote moeilijkheden met de geparkeerde auto's is deze laatste mogelijkheid zeer goed geslaagd.
Na aankomst van Bussum op de waterwinplaats zag men kans om over die afstand binnen 8 minuten water te geven.
De kap was toen reeds over de gehele oppervlakte doorgebrand en de enige mogelijkheid om het vuur te bestrijden was zoveel mogelijk water in het gebouw te pompen. Door de hoogte van het gebouw kon dit alleen door middel van waterkanonnen geschieden, welke rondom het kasteel werden opgesteld.

Nadat de kap en de zoldervloer voor het grootste deel waren neergestort werd de binnenaanval in de benedengang hervat. Tevens werden, via het balkon van de gang op de verdieping, ook stralen ingezet.
Ondertussen werd met behulp van de rijkspolitie de brandkraan voor de ingang van de oprijlaan vrijgemaakt. De autospuit LDgroot

vermogen van Weesp werd hiernaartoe verplaatst. Door de grotere diameter van de waterleidingbuis werd een hogere watercapaciteit verkregen.
Om 15.15 uur werd de brandweer van Nigtevecht opgeroepen, die met een motorspuit uitrukte. Bij aankomst van Nigtevecht werd deze motorspuit met vereende krachten door het bos over de onverharde paden gesleurd om opgesteld te worden aan de achterzijde van het kasteel. Na inwerkingstelling konden de door de overige brandweren gevoede stralen worden ingekort. Het vuur was nu volledig onder controle gebracht en om 16.00 uur werd het sein "brand meester" gegeven. Vervolgens liet de algemeen bevelvoerder, de commandant van Nederhorst den Berg, de autospuiten van Weesp en Bussum geleidelijk aan inrukken. De autoladder van Weesp rukte om 20.00 uur in. Door de brandweer van Hilversum werd een gereedschapswagen met lichtaggregaten gezonden. De brandweer van Bussum zorgde voor het ophalen van het overcomplete slangenmateriaal omdat er gevaar voor bevriezen bestond. Om ca. 22.00 uur rukte de brandweer van Nigtevecht alsmede de helft van de brandweer van Nederhorst den Berg in. Het overblijvende personeel bluste de her en der nog voortsmeulende resten op vaak moeilijk te bereiken plaatsen op de verdieping en werd om 03.00 uur afgelost door de andere helft van het korps.

De nablussing duurde tot 10.00 uur de volgende dag, 11 januari 1971.

Door het oplaaien van een zeer moeilijk te bereiken vuurhaard op de verdieping, tegen één der hoektorens aan de achterzijde van het kasteel, moest op deze dag opnieuw om 22.15 uur met een kleine bezetting worden uitgerukt.

Dat het kasteel voor een groot gedeelte gespaard is gebleven, na een dergelijke grote brand, is zeer zeker te danken aan een goede teamgeest en samenwerking tussen de verschillende korpsen.
Ook de grote bekendheid met het aanwezige materiaal door het personeel van de korpsen binnen de Regionale brandweer "'t Gooi en de Vechtstreek", heeft bij de bestrijding van de brand een gunstige uitwerking gehad.

Overzicht van archieven en indices (klappers) betreffende Nederhorst den Berg

aanwezig bij het

Streekarchief te Hilversum

archieven van:

gemeentebestuur, 1625-1936 *
- met burgerlijke stand: geb. 1811-1892, huw. 1811-1912, overl. 1811-1932
- nog geen bevolkingsregisters
gerecht, 1620-1811 *
notarissen, 1664-1710, 1770-1789 *
polders:
- Blijkpolder, 1708-1951 *
- Heintjesrak- en Broekerpolder, 1762-1979 *
- Horn- en Kuijerpolder, 1746-1962 *
- Horstermeerpolder, 1612-1980 *
- Spiegelpolder, 1779-1979 *
Ned. Hervormde Gemeente, (1600) 1625-1954 *
DTB's (doop-, trouw- en begraafboeken van vóór 1811) *

* betekent dat er een toegang is in de vorm van een inventaris of plaatsingslijst

indices op bovengenoemde DTB's:

hervormd dopen, 1639-1812
hervormde huwelijken, 1639-1813
hervormd begraven/overlijden, 1625-1811
impost v.h. gerecht op huwelijken, 1625-1732

indices op archief van het gerecht:

schepenakten (hierin ook enkele transporten en huwelijken), 1722-1811

N.B.: de indices zijn alle geordend:
- alfabetisch op familienaam
- alfabetisch op patroniem
- op datum

de indices op de schepenakten zijn ook geordend naar soort akte

Omslagprent:

gemeentegrenzen van Nederhorst den Berg
in het jaar 1867 - de Horstermeerpolder
is nog niet drooggemaakt